

Erken Çocuklukta Yaratıcılık ve

Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri

Editörler: Eda YAZGIN · Yücel YAZGIN

Editörler: Doç. Dr. Eda YAZGIN - Dr. Öğr. Üyesi Yücel YAZGIN

ERKEN ÇOCUKLUKTA YARATICILIK VE YARATICI ÇOCUK ETKİNLİKLERİ

ISBN 978-625-7880-61-9

DOI 10.14527/9786257880619

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taran-maktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

EDİTÖRLERDEN..

Her insan yaratıcı olabilir. Yaratıcılık, bilinçli bir eylemlilik halidir. Bir sorumluluktur. Derinleşmektir. Taşı delen damlaların azminde, tutkuyla, sevgiyle bağlanmaktır. Biraz da çılgınlıktır. Yaratıcılık, iyiliktir. Zarar vermemektir. Güzelleştirmektir. İyileştirmektir. Dönüştürmektir. Hayran bırakmaktır. İnsanın bilgi üreten en büyük sistemi olan beynin dönüştürme potansiyelidir. Çoğu yaratıcı dehanın öz yaşam öyküsünde, onlara özgür bir atmosfer sağlayan ana babaları olduğu bilinir. Bu kitap doğadaki özgür çocukların sevinçle büyüebilmesi, yaşamı yeşerten faydalı büyükler olabilmesi sorumluluğunu kendilerine yaşam biçimi olarak edinen bir grup eğitim gönüllüsü tarafından kaleme alındı. Dünyayı ve yaşamı daha iyi bir yer haline getirecek olan geleceğin büyüklerine, bugünün öğretmenlerine ilham olması umuduyla..

Eda YAZGIN & Yücel YAZGIN

Mağusa, 2020

Bölümler ve Yazarları

Editörler: Doç. Dr. Eda YAZGIN - Dr. Öğr. Üyesi Yücel YAZGIN

1. Bölüm: Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünce Kuramları

Dr. Öğr. Üyesi Gülçin KARADENİZ - Maltepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3315-8635

2. Bölüm: Yaratıcılığın Gelişiminde, Aile Öğretmen ve Okul

Doç. Dr. Eda YAZGIN - Doğu Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6412-4729

3. Bölüm: Çocukta Yaratıcılığın Gelişimi

Dr. Öğr. Üyesi Nihan KORAN - Doğu Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4869-4171

4. Bölüm: Zekâ ve Yaratıcılık

Dr. Öğr. Üyesi Fatih DERELİ - Trakya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4102-1997

5. Bölüm: Sanat Alanları Özgünlük ve Yaratıcılık İlişkileri

Dr. Öğr. Üyesi Yücel YAZGIN - Yakın Doğu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3489-771X

6. Bölüm: Yaratıcılığı Geliştirme Etkinlikleri

Dr. Öğr. Üyesi Selay UZMEN ÖZGÜL - Uluslararası Final Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8211-1067

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRLERDEN.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM YARATICILIK VE YARATICI DÜŞÜNCE KURAMLARI

YARATICILIK VE YARATICI DÜŞÜNCE KURAMLARI.....	1
Psikoloji Kuramlarında Yaratıcılığın Yeri	9
Psikanalitik Kuram.....	9
Hümanist Kuram.....	11
Gestalt Yaklaşımı.....	14
Bilişsel Kuram.....	16
Güncel Yaklaşımlar	18
Gelişimsel Yaklaşım	18
Evrimsel Yaklaşım	19
Sistemler Yaklaşımları	20
KAYNAKÇA	23

2. BÖLÜM YARATICILIĞIN GELİŞİMİNDE, AİLE ÖĞRETMEN VE OKUL

YARATICILIĞIN GELİŞİMİNDE AİLE ÖĞRETMEN VE OKUL	27
Farklı Düşün	30
Ters yüz edilmiş sınıflar.....	32
Yaratıcılık: Tutkulu Bir Meşguliyet	36
Yaratıcılık Bir Yaşam Biçimidir	36
Covid-19 Pandemisi Sürecinde Destek Eğitimi	39
Düşle	44
Eller	45
Oyun	45
Yetişkinler.....	46
Ürüne değil sürece vurgu yapmak	47
Projeler için süreyi uzatma	47
Paylaşma, arabuluculuk.....	48
Katılım sağlayın	48

Yansıtma, soru sorma	48
Değerler listesi:	50
KAYNAKÇA	51

3. BÖLÜM ÇOCUKTA YARATICILIĞIN GELİŞİMİ

GİRİŞ	53
YARATICILIĞIN KURAMSAL TEMELLERİ	54
Gelişimsel Kuramlar	55
Psikometrik Teoriler	58
Aşamalı Yaratıcılık Modelleri	59
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE YARATICILIĞIN GELİŞİMİ	61
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE YARATICILIĞIN GELİŞİMİNİ ENGELLEYEN FAKTÖRLER	72
KAYNAKÇA	75

4. BÖLÜM ZEKÂ VE YARATICILIK

GİRİŞ	81
Zekâ	82
Zihinsel Yeteneklerin Ölçülmesi ve Zekâ Testleri	88
Yaratıcılık	90
Yaratıcılığın Ölçülmesi ve Yaratıcılık Testleri	96
Zekâ ile Yaratıcılık Arasındaki İlişki	97
KAYNAKÇA	101

5. BÖLÜM SANAT ALANLARI ÖZGÜNLÜK VE YARATICILIK İLİŞKİLERİ

GİRİŞ	106
SANAT NEDİR?	106
Sanatın Klasik Sınıflandırılması	109
Sanatın Çağdaş Yaklaşımına Göre Sınıflandırılması	109
SANAT ALANLARI	110
Plastik Sanatlar	111
Müzik	117
Sahne Sanatları	118

Sinema	119
Geliştirme (Development) başlığı.....	121
Yapım Öncesi (Pre-Production) başlığı	121
Yapım aşaması (Production phase)	122
Mimarlık	122
Sanat Alanları ve Yaratıcılık.....	124
Sanat ve Özgünlük	127
Yaratıcılık ve Özgürlük	128
SANAT EĞİTİMİNİN GEREKLİLİĞİ	129
Yaratıcı Birey İçin Sanat Eğitimi Süreci.....	131
Farklılıkların Korunması ve Sanat Eğitimi	131
KAYNAKÇA	132

6. BÖLÜM

YARATICILIĞI GELİŞTİRME ETKİNLİKLERİ

GİRİŞ.....	137
YARATICILIĞI GELİŞTİREN YARATICI ETKİNLİK ÖRNEKLERİ.....	138
BU BİR ... DEĞİL (E-Ç)	138
İPUCU ya da RESİM TAMAMLAMA ÇALIŞMALARI	138
Çizgilerle-Şekillerle İpucu/Resim Tamamlama (E-Ç)	139
Karışık Çizgilerle İpucu/Resim Tamamlama (E-Ç).....	141
Nesnelerle İpucu/Resim Tamamlama (E-Ç).....	142
Resimlerle Resim Tamamlama (E-Ç)	143
YARATICI DİL ÇALIŞMALARI.....	144
Hikâye Yazma Çalışmaları	144
Kelimelerden Hikâye Yazma (E-Ç)	144
Tombala Kelimeler ile Hikâye Yazma (E-Ç)	145
Nesnelerden Hikâye Yazma (E-Ç)	146
Harflerden (isim harfleri) Hikâye Yazma (E)	146
Gazetelerden Hikâye Yazma (E).....	147
Resimlerden – Fotoğraflardan (tek/birden fazla fotoğraf/resim)	
Hikâye Yazma (E-Ç)	147
Eşya ya da Hayvanların Dilinden Hikâyeler (E-Ç).....	149
Hikâyeler İle İlgili Çalışmalar	149
Kitabın Kapağını Göstermek ya da Anlatılacak Hikâyenin İsmi	
Söylemek (E-Ç)	149
Hikâye Anlatılırken Durmak (E-Ç).....	149

Hikâye Biterken (E-Ç)	150
Hikâye Bittikten Sonra (E-Ç).....	150
Bilinen Hikâyeye Farklı Son (E-Ç).....	150
Farklı Hikâye/Masalları Değişirme (E-Ç)	150
Aynı Türdeki Hikâye/Masalları Karıştırma (E-Ç)	150
Şiir Yazma Çalışmaları.....	151
Kafiyeli Şiir Yazma (E-Ç)	151
Çağırışım Şiir (E-Ç)	152
Akrostiş Şiir (E-Ç).....	152
Görsel (Şekilli ya da Somut) Şiir (E-Ç)	152
Şiirden Düzyazıya (E-Ç).....	153
Diğer Dil Çalışmaları.....	154
Kelimelerin Kökleri (E-Ç).....	154
YARATICI BİRLEŞTİRME ÇALIŞMALARI.....	156
İki Hayvan Birleştirme (E-Ç)	156
İki Objeye Birleştirme (E-Ç)	158
İki Resmi Birleştirme (E-Ç)	159
FARKLI YARATICILIK ETKİNLİKLERİ	160
İki Elle Resim Yapmak (E-Ç).....	160
Sırta Çizilen Resmi Çizmek (E-Ç)	160
Resimleri Tersten Yapmak (E-Ç).....	161
Harfleri Tersten Yazmak (E)	162
Hergün Yapılanları Farklı Yapmak (E-Ç).....	162
..... Olsaydın/Olsaydı (E-Ç)	163
SONUÇ.....	164

1. BÖLÜM

YARATICILIK VE YARATICI DÜŞÜNCE KURAMLARI

Dr. Öğr. Üyesi Gülçin KARADENİZ - Maltepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3315-8635

İçindekiler

1. Yaratıcılık ve yaratıcı düşünce kuramları

1.1. Psikoloji Kuramlarında Yaratıcılığın Yeri

1.1.1. Psikanalitik Kuram

1.1.2. Hümanist Kuram

1.1.3. Gestalt Yaklaşımı

1.1.4. Bilişsel Kuram

1.2. Güncel Yaklaşımlar

1.2.1. Gelişimsel Yaklaşım

1.2.2. Evrimsel Yaklaşım

1.2.3. Sistemler Yaklaşımları

Kaynakça

YARATICILIK VE YARATICI DÜŞÜNCE KURAMLARI

Kendinizi yaratıcılık, problem çözme ve üretken düşünce konularında nasıl görüyorsunuz? Şimdiye dek yaptığınız en yaratıcı ürün hangisiydi? Bu ürün, gerçekten 'yaratıcı' olarak tanımlanabilir mi? Acaba ürünü mü, kendimizi mi değerlendirmeliyiz? Bu kitabı okuyorsanız, bu ve benzer soruları aklınızdan en az bir kere geçirdiğinize eminiz. Siz, bu soruları düşünmeye devam ederken kitabın ilk bölümünde sizlere yaratıcılığı tanımlamaya çalışarak belki sorunuza bir parça ışık tutabileceğimize inanıyoruz. Her ne kadar Plato, gerçekte yaratıcılığın açıkla-

nabilecek bir olgu olmadığını ifade etse de bu bölümü yaratıcılığa ait tanımların yanı sıra yaratıcılığın psikoloji tarihi içindeki çalışmalarda nasıl ele alındığına ve kuramlarda nasıl anlam bulduğuna ayırdık.

Psikoloji tarihinde, bireysel farklılıkların neden kaynaklandığı, pozitif bilimlerde olduğu gibi bu nedenlerin bileşenlerine ayrılması farklı dönemlerde farklı bilim insanlarının ilgisini çekmiş ve çalışmalarına konu olmuştur. Darwin'in uzun yıllar süren gözlemleri Galton'a (1869) rehberlik etmiş ve onu "yaratıcılık, kalıtımla ilişkili ve ölçülebilir özelliklerdir" tanımına taşımıştır. Özellikle Bacon'un (1620) "Bilgi Güçtür" manifestosu ile keşfetmenin, merak etmenin ne denli kıymetli bir yaklaşım olduğu önem kazanarak yayılmaya başlamıştır.

Bu döneme dek, daha ziyade birey, süreç kavramları ile tanımlanmaya çalışılan yaratıcılık kavramı artık yetersiz bulunmaya başlamış ve kavram çeşitli modeller üzerinden açıklanmaya yönelinmiştir.

1800'lü yılların sonlarında yeni psikolojinin kuruluşuna büyük katkı sunan Helmholtz (Schultz ve Schultz, 2007) yaratıcılığın, bilinç dışında gerçekleştiğini, ardışık bir yol izlemediğini ifade etmiştir. Helmholtz'la çalışmaya başlayan Wallas (1926) *The Art of Thought* adlı çalışmasında yaratıcı süreçlere ait ilk tamamlanmış modeli çizmiştir (https://en.wikipedia.org/wiki/Graham_Wallas). Wallas, modelini yaratıcı olduğu düşünülen kişi, ürün ve olayları inceleyerek oluşturmuştur. Modelde, yaratıcı düşünce dört basamakta ele alınmaktadır. Bu basamaklar: Hazırlık, kuluçka, aydınlanma ve doğrulama/gerçekleştirmedir. Hazırlık sürecinde, fikir zihinde belirlenir, problem tanımlanır. Kuluçka sürecinde zihin fikir ile meşgul olmaz, bilinçaltı düzeyde düşünmeye süre verilmektedir. Aydınlanma aşamasının ise anlık bir durum olduğu düşünülmektedir. Fikirle ilgili zihinde önceden oluşanların ilişkilendirmesi ve yeni fikirlerin bulunması söz konusudur. Son aşama olan doğrulama/ gerçekleştirmede; aydınlanma evresinde ortaya çıkan durumun belirlenen kısıtlara uyup uymadığı saptanmaktadır.

Psikolojide yaratıcılığın araştırılmasının yirminci yüzyılın başında başladığı, ancak daha derin fikirlerin 1900'lerin ortalarına kadar popülerlik kazanmadığı vurgulanmaktadır (Kaufman, 2016).

1940'larda ise Osborn, yaratıcılıkla ilgili çalışmalar başlatmıştır. 1953'te analiz ve hayal gücüne dayanan Yedi Evre Kuramı'nı (Birinci evre: Oryantasyon, İkinci evre: Hazırlık, üçüncü evre: Analiz, Dördüncü evre: Düşünce Oluşturma, Beşinci evre: Kuluçka, Altıncı evre: Sentez, Yedinci evre: Değerlendirme) geliştirse de programı o dönemde başarılı bulunmamıştır. Ancak, günümüzde önemsenen "beyin fırtınası" ve "yaratıcı problem çözme tekniği" gibi yöntemlerin temellerini atmıştır (Ünlüer, 2014; Yıldırım, 2014). Alan yazında 1950'lere dek yaratıcılık ko-

nusunda çok ses getiren bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte Guilford (1950) bu sessizliği Harvard Üniversitesi'nde kurduğu laboratuvarında yaratıcı düşünmenin temellerini atarak bozmuştur. Guilford'un Küp Zekâ Kuramı'na öncesinde 'Bireyler yaratıcı olur ya da olmaz.' görüşü hâkimdi. Bu kuramla birlikte iraksak düşünme kavramı gündeme gelmiştir. Ona göre yaratıcılık; kişinin sorulara verdiği alışılmamış özgün cevapların sıklığı ve bu sürece eşlik eden parlak zekâ anlamına gelmektedir. Ayrıca Guilford (1956), yaratıcılığı açıklarken yeni fikirler üretme yetisi üstünde durmuştur ve yaratıcılık konusunun psikolojinin içinde yer almasına dikkat çekmiştir (Andersen, 2009). Guilford (1950) APA'da (Amerikan Psikologlar Derneği) aktif olduğu dönemde, yaratıcılık kavramının eğitimin içinde yer almasının öneminden bahsetmiş, yaratıcılığı eğitimin anahtarı olarak gördüğünü belirterek, eğitim alanında da yaratıcılık çalışmalarına gereksinim olduğuna dair bir çağrıda bulunmuştur. Sovyetler Birliği'nin ilk yapay uydu Sputnik'i fırlatmasının (1957) bu çağrı üzerine olduğu düşünülmektedir. Literatürde yaratıcılığa ait en kapsamlı tanımlardan biri 1953 yılında Stein (akt. Runco ve Jaeger, 2012) tarafından yapılmıştır. Ona göre yaratıcı bir eser, yepyeni olan bir çalışmadır ve toplum içinde yarar sağladığı için kabul edilebilir olandır. İlerleyen yıllarda ise Guilford, (1967) iraksak düşünmeyi; akıcılık, esneklik, özgünlük ve detaylandırma becerileri ile ilişkilendirmiştir.

1960'lara gelindiğinde yaratıcılığı anlamak adına yapılan çalışmalarda bir artış gözlenmektedir. Bu süreçte psikoloji tarihinin birçok aşamasında olduğu gibi zekâ kavramı, yaratıcı süreçlerle ilişkilendirilen en önemli değişken olarak araştırılmaya devam etmiştir. Ancak MacKinnon (1962) bu hipoteze katılmadığını ortalama bilişsel performansı olan bireyin de belli bir alanda uzmanlaşarak yaratıcılık sergileyebileceğini iddia etmiştir.

Bu yıllara dek karşımıza çıkan yaratıcı biliş teorilerinin çoğunun çağrışımsal süreçlere dayandığı düşünülmektedir. Psikoloji tarihine tekrar bakıldığında, çağrışımsal görüşün yüzlerce yıl öncesinden John Locke, Alexander Bain, David Hume ve arkadaşlarının çalışmalarıyla bağlantılı olduğu görülmektedir. İlişkisel görüşü modern psikolojiye getiren Mednick'tir (1962). O, yaratıcı sürecin birleştirici teorisini önermiş ayrıca teorinin birkaç ampirik testini de sunmuştur (Runco, 2014). Mednick (1962) yaratıcılığı, birbiriyle bağdaştırılabilir öğelerden bir gereklilik amacıyla ve bir yarar sağlamak için yeni bileşimler oluşturmak olarak açıklamıştır (akt. Bentley, 1999). Çalışmasının temellerini benzerlik ve süreklilik yasasına dayandıran Mednick'e göre (1962) yaratıcı düşünce için fikirler insan zihninde kavramlar ile yakın ve uzak ilişkili olarak konumlandırılır. Aynı yıllarda Parnes (1962), yaratıcılığı önceki yaşanmışlıklardan yola çıkarak uyaranlara karşı bir tepki verme ve bir noktada birleşen düşünme ve aksettirme süreci olarak ta-

nımlamıştır. O da problemleri belirleme, yeni fikirler üretme ve farklı çözümler geliştirmek ve uygulamak için bir model geliştirmiştir. Model; karışıklık bulma, gerçeği bulma, sorunu bulma, düşünceyi bulma, çözüm bulma ve kabul edilene bulma olmak üzere altı adımdan oluşmaktadır (akt. Parnes ve Brunelle, 1967).

Rhodes (1961) ise, yaratıcılığın nasıl geliştiğini araştırmak için yaptığı literatür çalışması sonrasında Wallas'ın (1926) 4P modelini yeniden sentezlemiştir. 4P modelinde; kişi (person), ürün (product), süreç (process) ve çevreyi (press) ele alınmaktadır. Kişi (Person), yaratıcı bireylerin sahip olduğu nitelikleri ifade etmektedir. Yaratıcı kişilerin özelliklerinin ne olduğuna dair düşünceler arasında yanlış bilinen özellikler de yer almaktaydı. Bunlardan biri IQ seviyesi yükseldikçe, yaratıcılık yeteneğinin de artacağı düşüncesi idi. Oysa Rhodes (1961) yaptığı çalışmanın sonucunda zekâ seviyesi ve yaratıcılık arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ona göre yaratıcılık, IQ seviyesinin yüksekliğiyle ya da özel bir insan olmakla ilişkili değildir. Aynı dönemde Guilford'ın (1967) yaptığı çalışmaların bulguları da benzer yönde sonuçlar vermiştir. 4P Modelinin diğer bir başlığı olan süreç (process) kavramı ise, yaratıcı düşünce meydana gelirken, zihinsel sistematığı anlamaya yöneliktir. Bu sistem, zihnin bilgiyi işleme sürecinden farklı olarak, bilinçaltı, çevre, kılavuzluk ederek duruma bakılması, psikolojik unsurlar gibi çok fazla dış faktör tarafından müdahaleye uğramaktadır (Özaşkın, 2016). Süreç kavramı; hazırlık, kuluçka, aydınlanma ve doğrulama olmak üzere aşamalardan oluşmaktadır. Hazırlık aşamasında, birey sorunu belirler ve hakkında bilgi edinir. Kuluçka aşamasında, uzun zaman sürebilen ve sorun hakkında farkındalıklar çerçevesinden yapılan çalışmalarla bilinçaltındaki durumun birleşmesiyle tekrar meydana gelir. Aydınlanma aşamasında ise, birey problemin çözümüne ilişkin düşüncelere sahip olur ve doğrulama evresinde bu düşünceleri gerçekleştirerek, işe yarayıp yaramadığı test eder (Wallas, 1926). 4P modelin de yer alan çevre (press) ve ürünün (product) birbiri ile iç içe olduğu düşünülebilir. Çevrenin değer yargıları, manevi, politik, sosyal ve kültürel görüşleri ortaya çıkan yaratıcı ürünü şekillendirmektedir. Aynı zamanda bireyin ürünü onun potansiyeli açısından bilgi vericidir (Özaşkın, 2016).

Alan yazında yaratıcılık denilince akla gelen ilk isimlerden biri olan Torrance (1968; 1974) yaratıcılığı; *“sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, uyumsuzluğa karşı hassasiyet, güçlüğü tanımlayabilme probleme çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin hipotezler geliştirme, bunları değiştirme ya da yenisinden sınama, sonucu ortaya koyma ve fikirleri paylaşma cesaretine yönelik bir süreç”* olarak tanımlamaktadır. Aslan'a göre (2001) bu tanım yaratıcılığı bireysel özellikler, sosyal, kişilerarası etmenler, yaşam biçimi açısından ele almaktadır.

Williams (1969) yılında, Guilford'un (1956) modelini duygusal süreçlerle birleştirerek yaratıcılığın bilişsel-duygusal modelini ortaya koymuştur. Ona göre bu iki süreç birbirinden ayrı düşünülemez. Çalışmalarında çevrenin etkisi üzerine yoğunlaşan Williams, yaratıcılık alanındaki çalışmaları farklı bir değişkenle ilişkilendirmiştir. Özellikle çocuğun, çevresi ile olan etkileşiminde yaratıcı düşüncenin bileşenlerinin nasıl etkilendiğini saptamaya çalışmıştır.

1980'lerde Mansfield ve Buse (1981) fen alanına yönelik yaratıcılık tanımları ile dikkat çekse de Treffinger, Isaksen'in çalışmaları bu yıllara damga vurmuştur. Isaksen (1984) "bağlama" dikkat çekerek, 1985'te Treffinger ile birlikte "yaratıcı problem çözme" kavramını tanımlamışlardır. Daha önce de bahsedildiği üzere, bu kavram Rossman'ın (1931) ve Osborn'un çalışmaları ile alana katılmıştır. Osborn (1953) yaratıcı problem çözme sürecini, üç aşamalı modelden (gerçekleri bulma, fikir üretme, çözüm bulma) beş aşamaya (1963) (gerçekleri bulma, problemi bulma, fikri bulma, çözümü bulma ve kabul bulma) çıkartmıştır. Osborn (1953) yaratıcı problem çözmeyi; bireyin hayal gücü ile ilgilenen, yeteneklerini ortaya çıkartan çalışmalar olarak belirtirken (akt. Treffinger ve Isaksen, 2005), Isaksen ve Treffinger (1987); problemi anlama, fikir üretme, hareket için plan oluşturma ve test etme olarak tanımlamışlardır (Isaksen ve Treffinger, 2004). Tanımlardan da anlaşıldığı gibi, yaratıcı problem çözme süreci, problem çözme sürecinden farklı olarak daha ayrıntılı bir planlama gerektirmekte, her zaman başa dönüp değerlendirme yapma ve farklı olanı bulma girişimlerini içermektedir.

1990'lı yılların ilk dönemleri "günlük yaratıcılık ve seçkin yaratıcılık" tartışmalarına sahne olmuştur. Günümüzde de devam eden bu tartışmada bazı araştırmacılar, sıradan örneklemin, seçkin yaratıcılık seviyesini aydınlatabileceği varsayımını reddetmektedirler. 1991 yılında Mumford ve arkadaşları yaratıcı problem çözme kavramını endüstri ve örgüt psikolojisi alanında kullanmışlardır. Aynı dönemde Turgut (1990) yaratıcılığı; üretmek, üretileni yaşatmak olarak tanımlamıştır. 1994 yılında O'Neill ve Shallcross tanımladıkları sezgisel modellerinde ürünün oluşması için gerekli beş aşamaya değinmişlerdir. Bu model uyarınca, ilk aşama olan hazırlanma sürecinde, birey hayal gücü ve zihinsel becerileriyle bir fikir üretir. İkinci aşamada, birey fikrin kabulünü duyu organları ve sezgisel yöntemlerle gerçekleştirir. Üçüncü aşama olan yansıtma sürecinde ise fikrin gelişimi imgelem yoluyla sağlanmaktadır. Dördüncü aşamada fikir açığa çıkar ve zihinde olgunlaşmaktadır. Son aşama olan dinlenme bölümünde ise fikir, çizimler ve tasarımlarla ürüne dönüşmektedir. Smith, Ward ve Finke (1995) ise yaratıcılığı, ürün ve keşif aşamasına indirgeyerek tanımlamışlardır. Onların modeline göre, ürün aşaması; zihinsel geri alım, düşüncelerin bir araya gelmesi, mental sentez, mental dönüşüm, analogik dönüşüm ve kategorik azaltma süreçlerinden meydana gelmektedir.